

lijkheid ontleend probleem. Voor Zielens bleef in dit boekje de oorlog een compositorisch requisiet en dat veroordeelt het ten slotte in onze oogen, hoezeer wij ook in het algemeen overtuigd zijn van zijn sterk en natuurlijk talent.

Geve de muze-en-het-leven hem, dat hij niet rusten ga op de lauweren eener problematieke menselijkheid. Er ligt een schat in den akker vóór hem: hij grave dieper en geduldiger! R. HOUWINK

„DIE FRAU VON MORGEN”

Zestien deutsche schrijvers van verschillend kaliber werden door den heer F. M. Huebner bewogen, hun oordeel te zeggen over de vrouw. Dat het de vrouw van morgen moest zijn, maakte de zaak natuurlijk nog gecompliceerder, aangezien daarmee aan allerlei opinies, aan allerhande speculatieve opvattingen op een uiterst persoonlijk gebied, vrij spel werd gelaten. Zoo is het waarschijnlijk ook te verklaren, dat er wederom zeer vrijgevig met „de” vrouw wordt omgesprongen, alsof er niet duizend vrouwentypen en miljoenen vrouwelijke individualiteiten op de wereld (laten wij maar zeggen: in West-Europa) rondliepen. Nu is het ongetwijfeld verdienstelijk, om een poging te wagen, daaruit een abstractie („de vrouw”) en een voorspelling („morgen”) te voorschijn te brengen; maar men moet beseffen, dat een dergelijke taak niet in een paar bladzijden wordt opgeknapt, tenzij men een bepaald aspect kiest en er ook voor uitkomt, dat het niet meer dan één aspect is. Het komt mij voor, dat het meerendeel der geïnterpelleerden aan dezen eisch der bescheidenheid niet hebben voldaan. Zij geven zich geen rekenschap van de veelzijdigheid van het probleem en filosofeeren met verbijssterende geestigheid en ontstellend veel aphorismen over „de” vrouw, die zij zich hebben geconstrueerd uit de Luise’s, Gretchen’s, Hilde’s en Gerda’s, waarop zij in hun leven toevalligerwijze stuitten. Het resultaat van deze enquête is dan ook, dat men zoo een en ander over de diverse amoureuze reacties van de heeren te weten komt, maar over de vrouw van morgen (gelukkig) evenzeer in het onzekere blijft als vroeger. Er springen natuurlijk eenige kenmerken naar voren: algeheele negatie van het huwelijk als vorm van erotiek (weinig succes van dr. van de Velde bij deze upper ten!), sterke neiging, om voor de toekomst een essentieel gewijzigd vrouwentype aan te nemen en, dientengevolge, afkeer van de huwelijksideologie der negentiende eeuw; maar verder looplen de verkondigde gemeenplaatsen zoozeer uiteen, dat men er alleen uit kan afleiden, dat zestien auteurs op zestien wijzen op de vrouw van vandaag hebben gereageerd. „Spreken over de vrouw van morgen wil zeggen, de behoeften van de eigen erotiek prijsgeven”, zegt Axel Egge-

brecht zeer juist in zijn bijdrage; en dit verklaart de ontoereikendheid der meeste „inzendingen”.

Teleurstellend is dadelijk, dat Stefan Zweig, die de rij opent (na Huebner's korte inleiding), ditmaal bijzonder oppervlakkig voor den dag komt; hij getuigt van een werkelijk ridicuul naïef optimisme en schijnt van deze eeuw nog een klein erotisch paradijsje te verwachten. Wij hadden van den schrijver van „Verwirrung der Gefühle” beter gehoopt. Richard Huelsenbeck is al evenmin overtuigend, als hij de moderne vrouw als het natuurlijk product van ons industrieele tijdperk beschouwt. Georg von der Vring (om de bezwaren maar eerst af te doen) komt met veel blague tot de vernuftige conclusie, dat in de toekomst man en vrouw „geheel en al elkaars gelijke” zullen zijn; op onbeduidende fysieke afwijkingen na dan toch, zouden wij terzijde willen opmerken. Leo Matthias gooit het geheel over den ironischen boeg, waarin hij niet onverdienstelijk slaagt en roept zijn dochter in een vaderlijk schrijven toe: „Wees niet degelijk, word alsjeblieft geen onmoderne man, door zijn carrière te gaan naäpen!” In de bijdrage van Albert Bronnen treffen eenige rake opmerkingen, maar als wij hooren van „de pauze van verscheidene eeuwen waarin het menschedom uitrustte en zich afwendde van zijn hogere doeleinden”, dan wendt men zich toch ook weer van den heer Bronnen af. Robert Musil zegt weer aardige dingen, maar Alexander Lernet—Holenia is flauw. Bij Heinr. E. Jacob staan verteerbare waarheden, maar Hans Henny Jahnn onthaalt ons weer op groote woorden, die aan gedaas grenzen. (Neiging tot dazen past trouwens over het geheel goed bij dit onderwerp). Met Alfons Paquet, Otto Flake en Frank Thiess, die allen wel iets noteeren, dat men ter harte kan nemen, zonder dat het nu bepaald wereldschokkend is, wordt de rij dan gesloten; men heeft zestien morgens afgewerkt.

Ik heb opzettelijk de vier schrijvers, die naar mijn meening verre boven de rest uitsteken, voor het laatst bewaard: te weten Walter von Hollander, Max Brod, Emil Lucka en Axel Eggebrecht. Zij hebben in de beknoptheid van hun essay een uitgangspunt weten te verduidelijken, zonder in oorverdoovend-geestige algemeenheden te vervallen. Wat von Hollander over „De Autonomie van de Vrouw” zegt, is de moeite waard; hij stelt deze nieuwe autonomie tegenover het oude „bijgeloof aan man en kind” en begaat niet de fout, deze tegenstelling als vanzelfsprekend te beschouwen; integendeel, hij motiveert, waarom hij in een autonome vrouwenziel gelooft. Emil Lucka geeft een uiterst belangrijke beschouwing over de erotiek der negentiende eeuw, die hij „polair”, en die der twintigste eeuw, die hij „parallel” noemt; dit is een voortreffelijk ge-

schreven, zeer „anregend” opstel. Van Axel Eggebrecht, die eveneens uitstekende ideeën heeft, wil ik slechts dezen met goud te honoreeren zin vermelden: „Hervormers op sexueel gebied deden beter, hun energie, wanneer zij het werkelijk meenen, op andere doeleinden te richten... Ieder tracht van hoek tot hoek voor zichzelf een weg te banen. Hij mag echter zijn vreemde sprongen niet als de juiste marsroute aan alle anderen opdringen.” Verscheiden medewerkers aan deze bloemlezing hadden daarvan nota kunnen nemen...

Max Brod, de schrijver van „Die Frau nach der man sich sehnt”, spant naar mijn inzicht de kroon met zijn bijdrage „De Vrouw en de nieuwe Zakelijkheid”. Bij hem geen spoor van opdringerige orakels, maar slechts de koele, en toch gedempt-geestdriftige verdediging van de liefde als een „smartelijk, altijd weer in smart doorleefd probleem” tegen de aanmatiging der nieuwe zakelijkheid, die de vrouw als een gebruiksvoorwerp heeft geïntroduceerd. Zonder dit stuk zou de vrouw van morgen werkelijk armer zijn geweest, omdat Brod haar goddank geen gedaante voorspelt; hij is de eenige, die haar op dien funesten dag van morgen met rust kan laten, om haar kortweg lief te hebben.

Dit boekje is, afgezien van de vier laatstgenoemden, een voorbeeld van typisch mannelijke arrogantie. Het zal een geslacht van schrijvers (duitsche) typeeren, vooral om de al te vaak banale gemakkelijkheid, waarmee zij zich van „de” vrouw afmaken. Maar het meest typeerend is het toch voor het publiek (van vandaag), dat zulke keuvelende oordeelen blijkbaar verlangt, om zich vlot reenschap te geven van een probleem, waarin het aan alle kanten verstrikt zit. Welnu, de vlotheid is hier aanwezig; en aangezien de vrouw van morgen zich toch niet kan verdedigen, zouden wij een ieder, die vandaag met de erotiek geen raad weet, in overweging willen geven de toekomstvisioenen van de zestien wijzen te controleren. Men zal dan tot de conclusie komen, dat zij er ook geen raad mee weten...

MENNO TER BRAAK

Het boek verscheen juist in vertaling bij H. P. Leopold's Uitg.Mij.

22 AUGUSTUS

Wat gebeurde er 22 Augustus 1927? Begon toen de wereldoorlog? Die begon, zooals de heer Emil Ludwig ons mededeelde, 14 Juli 1914. Wat er 22 Augustus 1927 gebeurde, vertelt ons Nathan Asch (een zoon van den joodschen literator Scholem Asch) in een boek: *Pay-day*.

22 Augustus 1927 kwam Jim, een kantoorbiedende uit New-York, na